

Andrijana Jusup Magazin

Sveučilište u Zadru
Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

Autobiografska proza Antonija Papadopoliija

Antonio Papadopoli (Zadar, 1815. : sac. Godine 1886. objavljuje tri tek-
– Verona, 1899.) jedan je od slav- : sta: u Zadru dvije knjžice recepata
nih talijanskih komičara 19. stoljeća. : *Gastronomia sperimentale*, a u Rijeci
Unatoč vrlo uspješnoj glumačkoj : fragmentarnu autobiografiju *Aned-*
karijeri, zbog svoje velikodušnosti : *doti, episodi e curiosità biografiche*. U
i rasipnosti starost provodi u siro- : radu se analizira Papadopolijeva au-
maštvu. Novčana sredstva pokušava : tobiografska proza i ukazuje na spe-
namaknuti kao glumac, nizom : cifičnost pripovjedne tehnike u (re)
oprostajnih predstava, ali i kao pi- : konstrukciji vlastitog identiteta.

PAROLE CHIAVE:

Antonio Papadopoli, autobiografija, 19. stoljeća, talijansko kazalište

Uvod

Antonio Papadopoli, jedan od slavni talijanskih komičara 19. stoljeća, rođen je u Zadru 17. travnja 1815. godine. Porijeklom s Krfa, otkuda se u Zadar doselio njegov otac Costantino Papadopoli, Antonio napušta rodni grad u sedamnaestoj godini kada pristupa kazališnoj družini Bon-Martini čime započinje dugogodišnju i vrlo uspješnu glumačku karijeru.¹ Zanimljivo je kako se publici u svom rodnom gradu, premda je u međuvremenu nastupao u Šibeniku, Splitu, Dubrovniku i Kotoru, predstavlja tek

---

¹ Usp. GIULIO PIAZZA, *Un grande attore zaratino* in «La porta Orientale», IV (1934), 9-10, str. 595; ABDULALAH SEFEROVIĆ, *Stari Zadar, gospodar zlata i srebra*, Zagreb, AGM, 2012., str. 66–68.

1856. godine.² Brojni su prilozi koji svjedoče o Antonijevoj popularnosti i umješnosti u utjelovljenju komičnih tipova i karaktera na talijanskim pozornicama. Pritom se u osvrtima na Papadopolijev karakter inzistira na glumčevoj velikodušnosti, rasipnosti i neumjerenosti u jelu i piću, zbog čega je starost proveo u bijedi.³ Stoga je Papadopoli u poodmakloj životnoj dobi (umire 21. listopada 1899. godine) prisiljen namaknuti sredstva za osnovne životne potrebe što čini ne samo svojom primarnom djelatnošću, izvodeći oprostajne predstave u raznim gradovima, nego i književnim pokušajima. Naime, u rodnom gradu 1886. godine objavljuje dvije knjižice recepata *Gastronomia sperimentale*,⁴ dok u Rijeci iste godine iz tiska izlazi knjiga naslovljena *Aneddoti, episodi e curiosità biografiche*,⁵ u kojoj Papadopoli pripovijeda o svojem životu. Tekst se tako pribraja korpusu autobiografskih djela koja su svojom raznolikošću navela suvremene teoretičare da odustanu od definiranja autobiografije kao žanra, pa se termin autobiografije u novijoj teorijskoj djelatnosti, a tako i ovom radu, koristi uglavnom kao pridjevski oblik.⁶ Stoga se čini zanimljivim, bez namjere načelnog razmatranja književnoteorijskog pitanja autobiografije i detaljnog prikaza sveobuhvatne Papadopolijeve kazališne aktivnosti, ukazati na specifičnosti autorova autobiografskog pisma i (re)konstrukciju vlastitog

² Usp. GIOVANNI SALGHETTI-DRIOLI, *Dell'attore comico Antonio Papadopoli zaratino: cenni biografici*, Zara, Demarchi-Rougier, 1856., str. 18.

³ Vidi: GAETANO FEOLI, *Antonio Papadopoli* u: «Il Dalmata», 8 giugno 1895, str. 1–4; GIULIO PIAZZA, *Un grande attore zaratino*, cit., str. str. 594–604; LUIGI RASI, *I comici italiani*, vol. 3, Firenze, Bocca, 1897., str. 215–217; GIUSEPPE SABALICH, *Antonio Papadopoli* u «Rivista dalmatica», I (1899), 4, str. 98–102.

⁴ G. Woditzka izdavač je obje knjižice: *Gastronomia sperimentale* i *Gastronomia sperimentale (seguito e fine)*.

⁵ Izdavač je E. Mohovich.

⁶ Pojam autobiografije zamjenjuje se pojmovima: autobiografska kvaliteta (Jay 1985), autobiografska figura (De Man 1979), autobiografski ugovor (Lejeune 1975), autobiografski akt (Bruss 1973), autobiografska aktivnost (Fleisgman 1983), autobiografski diskurs (Velčić 1990). (Usp. ANDREA ZLATAR, *Autobiografija u Hrvatskoj*, Zagreb, Matica hrvatska, 1998., str. 149; ANDREA ZLATAR, *Ispovijest i životopis*, Zagreb, Antibarbarus, 2000., str. 34; HELENA SABLJIĆ TOMIĆ, *Intimno i javno*, Zagreb, Naklada Ljevak, 2002., str. 14; ANDRIJANA KOS LAJTMAN, *Autobiografski diskurs djetinjstva*, Zagreb, Ljevak, 2011., str. 24).

identiteta. Kojim događajima autor u retrospektivnom pripovijedanju vlastitoga života pridaje važnost i gradi sliku o sebi? Koliko se autorova slika o sebi razlikuje od slike koja se o njemu gradila u priložima nastalima prije i poslije objavljenog djela? Prevladava li u Papadopolijevu tekstu načelo fikcionalizacije ili načelo istinitosti⁷ i koju sastavnicu tročlanog termina (*ja, život, pisanje*) Papadopoli naglašava?⁸

Aneddoti, episodi e curiosità biografiche

Kako se iz samog naslova (*Anegdote, epizode i biografske zanimljivosti*)⁹ dade naslutiti, Papadopolijev autobiografski diskurs nije pripovijedanje kontinuirane priče o vlastitom životu. On odabire fragmentarnu literarnu formu: knjiga sadrži petnaest kraćih autobiografskih epizoda: *Umjetnikova rješenja, Papadopoli dobročinitelj, Papadopoli majstor krasopisa, Papadopoli u plamenu, Papadopoli debitant, Papadopoli u valovima, Papadopoli u životnoj opasnosti, Bitka kod Novare, Sluškinjin grijeh, Papadopolijeva šala, Papadopolijev konj, Stenterello je doživio neuspjeh, Quid pro quo, Papadopoli pod snijegom, Papadopoli čini dobro obitelji Papadopolo*. Autor pri nizanju anegdota ne slijedi ni tematski ni kronološki redosljed.

Naslov knjige upućuje na razdvojenost subjekta i objekta pisanja, dok naslovi pojedinih epizoda koriste pripovjedni odnos posrednog identiteta pripovjedača i glavnog lika u trećem licu. Upravo zbog toga u recepcij-

.....
⁷ Andrea Zlatar ističe dvostrukost autobiografskih tekstova jer u njima supostoje dva načela proizvodnje diskursa (Usp. ANDREA ZLATAR, *Autobiografija u Hrvatskoj*, cit., str. 5).

⁸ Tijekom povijesti autori mijenjaju naglasak na pojedinim dijelovima autobiografskog pisma: u antici i srednjovjekovlju naglasak je na *životu*, od renesanse do romantizma ističe se *ja*, a od modernizma čin pisanja (Usp. Ivi, str. 6–7; ANDREA ZLATAR, *Ispovijest i životopis*, cit., str. 35–36).

⁹ *Ripieghi d'artista, Papadopoli benefattore, Papadopoli maestro di calligrafia, Papadopoli tra le fiamme, Papadopoli debuttante, Papadopoli tra le onde, Papadopoli in pericolo di vita, La battaglia di Novara, El pecà de la serva, Una burla di Papadopoli, Il cavallo di Papadopoli, Stenterello fa fiasco, Un qui pro quo, Papadopoli sotto la neve, Papadopoli benefica i Papadopulo*. Svi su prijevodi u tekstu s talijanskog na hrvatski jezik autoričini.

skom kontekstu valja istaknuti Papadopolijev uvodnik (*Papadopoli svojim čitateljima*), gdje autor eksplicitno označava svoj tekst kao autobiografski ističući podudarnost identiteta autora, pripovjedača i lika, čime tekst zadovoljava Lejeuneov kriterij o autobiografskom ugovoru¹⁰ i Genetteov autobiografski naratološki trokut:¹¹

Danas je dakle sam Papadopoli onaj koji pripovijeda svoj umjetnički život, danas je Papadopoli taj Robinzon dramske umjetnosti koji zabavlja dobrostive čitatelje pripovijedajući, srdačno poput djeda koji se šali sa svojim unučićima, svoje sitne nevolje, dosjetke jednog komičara, lupeštvo jednog putnika, trijumfe jednog umjetnika.¹²

U uvodniku se, već u prvoj rečenici budućim čitateljima otkriva autorova kazališna djelatnost kao os svih autobiografskih fragmenata. Glumačka aktivnost ključna je točka Papadopolijeve osobne povijesti: uzrok radosti i tuge, uzrok slave, ali i siromaštva. Pritom autor retrospektivno sažima svoj život omeđen mladenačkom glumačkom vokacijom i obilježen nebrojenim uspjesima. Dojam drugih o sebi jezgrovito ilustrira ključnim riječima: «reforma, stvaralaštvo, dobročinstvo».¹³ Sferu javnoga doprinosa nadopunjava ističući vlastitu skromnost, suosjećajnost i srčanost.

Premda autor knjižicu objavljuje iz egzistencijalnih razloga, u uvodniku vlastitu motivaciju objašnjava na sljedeći način:

U svakom gradu u kojem se zateknem postoji novinar koji govori o meni, i premda s naklonošću govori o starom Papadopoliju, ne kazuje uvijek toč-

---

¹⁰ Usp. ANDREA ZLATAR, *Autobiografija u Hrvatskoj*, cit., str. 152.

¹¹ Usp. GÉRARD GENETTE, *Fikcija i dikcija*, Zagreb, Ceres, 2002., str. 59.

¹² «Oggi è dunque Papadopoli stesso che narra la sua vita di artista, oggi è Papadopoli che, Robinson dell'arte drammatica, intrattiene i suoi benevoli lettori, narrando, con la bonarietà di un nonno che scherzi coi suoi nipotini, le sue piccole disgrazie, le sue scapate di comico, le sue mariuolerie di viaggiatore, i suoi trionfi artistici.» ANTONIO PAPADOPOLI, *Aneddoti, episodi e curiosità biografiche*, Fiume, E. Mohovich, 1886., str. 6.

¹³ «[...] riforma, creazione, beneficenza.» Ivi, str. 5.

no što je bilo sa starim dramskim umjetnikom, tako da je jedini koji još uvijek nije rekao završnu riječ na moj račun... Papadopoli!¹⁴

S obzirom na to da većina tekstova o Papadopoliju prati njegovu kazališnu aktivnost, u autobiografskim fragmentima ne može se očekivati velika razlika u odnosu na onodobne novinske tekstove. Autor se predstavlja kao osoba lišena književne ambicije, pripisujući svom tekstu informativnu funkciju. Pritom se otkriva autorova želja da jednoga dana netko ispriповijeda njegovu životnu priču koristeći se upravo ovim autobiografskim materijalom:

Prihvatite ih [anegdote] svakako takvima kakve jesu; ne zaboravite da su napisane kao pokušaj, smatrajte ih uzorkom djela koje se tek treba napisati, i ako ova proba, bude dobrohotno dočekana, čemu se nada, povjerite dobroj volji nekoga mladog mi sunarodnjaka koji će možda pronaći slobodnog vremena da napiše moju cjelovitu biografiju. Nadam se uostalom, da će to poželjeti ostvariti dok sam još na životu: poslije smrti, bit ću samo ime!¹⁵

Informativnoj, autor pridodaje didaktičku funkciju poučavajući «mlade koji sanjaju sitne uspjehe dramskog umjetnika, a ta je, kako život komičara katkad može postati tragičan!»¹⁶

Na koji se način Papadopoli želi predstaviti javnosti? Potvrđuje li ili

.....
¹⁴ «In ogni città dove metto piede è il giornalista che parla di me, e se parla con affetto del vecchio Papadopoli, non parla sempre con esattezza del vecchio artista drammatico, tanto che chi non ha detto ancora l'ultima parola sul conto mio è stato... Papadopoli!» Ivi, str. 6.

¹⁵ «Prendeteli in ogni modo così come sono; fate conto che siano scritti a titolo di prova, riteneteli come un saggio di una opera di là da venire, e se questo saggio avrà trovato tutta la benevola accoglienza ch'esso cerca, confidate nella buona volontà di un qualche giovane mio compatriota il quale forse troverà un ritaglio di tempo da scrivere la mia completa biografia. Spero del resto ch'egli voglia farlo finché io sono ancora in vita: dopo morto io non sarò altro che un nome!» *Ibid.*

¹⁶ «I giovani che sognano le gloriuzze di un artista drammatico, ed è questa, che cioè, la vita di un comico può alle volte divenire anche tragica!» *Ibid.*

mijenja postojeću recepciju sebe kao javne osobe? Odgovor na ovo pitanje leži u preklapanju motivsko-tematskih žarišta u tekstovima o Papadopoliu i u njegovoj pripovjednoj verziji o sebi.

Papadopoli – dobročinitelj

Gotovo da nema osvrt na Papadopolijev život u kojem se ne ističe filantropska crta njegova karaktera. Sažet ćemo ih koristeći Sabalicheve riječi u nekrologu koji mu je posvetio:

[...] posvajao je siročad, odgajao je, pomagao je potrebite s dobrotvornim predstavama, dijelio je ručak i večeru s brojnim obiteljima komičara, umnažao je dobročinstva i ako je ostao uvijek siromašan to je samo zbog toga što mu njegova beskrajna bezbrižnost i dvorska rasipnost nisu dale priliku da predvidi tužne dane starosti.¹⁷

Koliko su u autobiografskoj knjižici zastupljeni tekstovi koji svjedoče o Papadopolijevu milosrđu i koje posebno izdvaja? Doživljava li sam sebe

---

¹⁷ «[...] egli addottò orfani, li educò, soccorse infelici con serate di beneficenza, condivise il pranzo e la cena con numerose famiglie di comici, moltiplicò la carità e se restò povero sempre è soltanto perché la sua larga spensieratezza e la sua profusione *da cortesan* non gli lasciarono campo a prevedere gli anni tristi della vecchiaia.» GIUSEPPE SABALICH, *Antonio Papadopoli*, cit., str. 101–102. Sabalich parafrazira tekst Gaetana Feolija objavljen nekoliko godina ranije: «E, per questa bontà, che gli valeva plebisciti di simpatia, addottò orfani, educandoli; soccorse infelici in recite di beneficenza; moltiplicò la carità, con larga spensieratezza, non prevedendo che un giorno, un lungo giorno d'impotenza, avrebbe pur lui dovuto ricorrere al prossimo suo.» (GAETANO FEOLI, *Antonio Papadopoli*, cit., str. 4.) Sabalich u opsežnoj povijesti zadarskog kazališta Teatro nobile, govoreći o Papadopoliju izdvaja posvajanje siročadi kao istinski čin milosrđa, navodeći kako je glumac posvojio Angelinu Piccini i Estevalda Bigogiera, koji je zbog kuge u Anconi sa sedam godina postao siročić. (Usp. GIUSEPPE SABALICH, *Cronistoria aneddotica del Nobile teatro di Zara (1781-1881)*, Zara, A. Nani e figlio, 1904-1922, str. 224). O suradnji Sabalich – Papadopoli vidi ANA BUKVIĆ, *La fine di Ludro. Sulla drammaturgia di Giuseppe Sabalich*, u «SPONDE: Časopis za jezike, književnosti i kulture između dviju obala Jadrana / Rivista di lingue, letterature e culture tra le due sponde dell'Adriatico / A Journal of Languages, Literatures and Cultures between the two Adriatic coasts», 2/1 (2023), str. 77–92.

dobrostitivim i u kojoj je mjeri čovjekoljublje utkano u pripovjednu rekonstrukciju vlastitoga identiteta? Ako tekstove objavljene u knjižici poredamo kronološkim redoslijedom, prvi u kojem se požrtvornost pojavljuje kao središnji motiv nosi naslov *Papadopoli u plamenu*. U njemu se autor prisjeća kako su on i Carlo Toffoloni, obojica članovi glumačke družine Bon-Martini, 1832. godine uspjeli spasiti dvoje djece iz kuće zahvaćene požarom. Pripovjedač iznosi kratke i jasne podatke o događaju, zadržava skromnost pri opisivanju čina spašavanja kojemu on i prijatelj pristupaju «s mladenačkom bezbrižnošću, ne mareći za opasnost»¹⁸ i ne pripisujući sebi herojske atribute: «Usred oduševljenoga klicanja ljudi nastavili smo svojim putem, spaljene kose i obrva, ali kupanje u moru osvježilo nam je tijelo, a zadovoljstvo da smo spasili dva života vratilo uobičajeno dobro raspoloženje.»¹⁹

Godinu dana kasnije, što opisuje u ulomku *Papadopoli u valovima*, mladi Papadopoli spašava još jedan život: 1833. glumačka družina plovi od Dubrovnika prema Trstu. Četvrtoga dana plovidbe, dok su glumice kratile vrijeme plešući na palubi, jedna od njih, Eugenia Trassinari, upala je u more. Papadopoli ovako opisuje svoju reakciju: «Jednim sam pogledom shvatio težinu situacije i sa svojom sam se uobičajenom bezbrižnošću, uz mladost kao olakotnu okolnost, bez promišljanja o opasnosti kojoj se izlažem, oslobodivši se samo ogrtača, bacio u more tražeći svoju žrtvu.»²⁰ U oba se slučaja autor predstavlja kao netko tko je bez puno razmišljanja spreman priskočiti upomoć, ne uzimajući u obzir moguće posljedice, ne očekujući nagradu koju u konačnici i odbija: «Zahvalio sam se odbivši nagradu i objasnivši da sam priskočio upomoć zbog ljubavi prema mojoj umjetničkoj prijateljici, a ne

¹⁸ «[...] colla spensieratezza della gioventù, noncuranti del pericolo [...]» ANTONIO PAPA-
DOPOLI, *Aneddoti, episodi e curiosità biografiche*, cit., str. 13.

¹⁹ «In mezzo alle grida le più entusiastiche della gente ritornammo sulla nostra via coi capelli e le sopracciglia bruciate, ma il bagno di mare ci rinfrescò il corpo e la soddisfazione di aver salvate due vite ci ritornò il solito buonumore.» *Ibid.*

²⁰ «Con un colpo d'occhio io abbracciai tutta la terribile situazione e colla consueta mia spensieratezza, cui si aggiungeva l'attenuante della gioventù, senza pensare al pericolo cui mi esponevo, liberatomi del pastrano soltanto, mi slanciai nel mare in traccia della mia preda.» Ivi, str. 15.

radi koristi.»²¹ Jedini tekst u kojem autor ističe svoj humanitarni rad jest *Papadopoli dobročinitelj*: u njemu vrlo detaljno prepričava što je sve učinio kako bi pomogao glumačkoj družini Dreoni, koja se zatekla u financijskim teškoćama. Naglašava kako su njegove dvije dobrotvorne predstave, koje je 1863. izveo u Veneciji, zahvaljujući dupkom punom kazalištu, utrhile dovoljno za podmirenje svih dugova. I dok u prethodnim tekstovima načinom pripovijedanja iskazuje skromnost za svoju požrtvovnost, u ovom tekstu, unatoč prividno primarnom motivu glumačke solidarnosti, središnjom se otkriva Papadopolijeva potreba za stalnom potvrdom njegove glumačke vrijednosti:

Sljedeće sam jutro krenuo u Padovu praćen klicanjem, uzvicima *živio* i svladan raznim ljubaznostima. Gondola koja me vozila do stanice, umjesto tradicionalne crne tkanine, bila je prekrivena slojem pjesničkih uradaka, a, na telegrafskim stupovima duž ulice koja vodi iz Venecije prema Padovi, bili su zalijepljeni soneti u Papadopolijevu čast. Dobročinstva često čine čuda!²²

Koliko Papadopoli svoja dobročinstva doživljava kao normalan, ni po čemu poseban čin ljudskosti, više od uvrštenih autobiografskih događaja pokazuju oni koje prešućuje, posebice čin posvajanja, detaljno opisan u nekim od posvećenih mu priloga.²³ S druge strane, ne propušta spomenu-

.....
²¹ «Ringraziai rifiutando il premio e dichiarando che quel salvamento io l'aveva operato per l'amore d'una mia compagna d'arte e non per lucro.» Ivi, str. 16.

²² «La mattina addietro partii per Padova in mezzo ad urla, ad *evviva* e sopraffatto da gentilezze di ogni sorta. La gondola che mi conduceva alla Stazione, invece del tradizionale panno nero, era coperta di uno strato di componimenti poetici, e, affissi su tutti i pali telegrafici, lungo la strada che conduce da Venezia a Padova, c'erano i sonetti in onore di Papadopoli. La beneficenza opera spesso volte dei miracoli!» Ivi, str. 11.

²³ Usp. GIOVANNI SALGHETTI-DRIOLI, *Dell'attore comico Antonio Papadopoli zaratino: cenni biografici*, cit., str. 19–22; GIULIO PIAZZA, *Un grande attore zaratino*, cit., str. 600. Početkom 1850. godine u milanskom kazalištu Carcano, Papadopoli je čekajući izlazak na pozornicu čuo neutješni plač glumica koje su na ulici vidjele napuštenu i zapuštenu petogodišnju djevojčicu. Bez puno promišljanja obratio im se sljedećim riječima: «[...] hoće li vaš plač dati kruha toj jadnici? Treba prigrliti stvorenje; to treba učiniti radije nego plakati; štoviše ... vidite ... ja ću ju udomiti ... i Bog će nam pomoći» («[...] questo vostro

ti, makar usputno, čitav niz dobrotvornih predstava koje je izvodio, što se može interpretirati kao implicitna kritika upućena svima onima koji mu nisu na isti način spremni olakšati starost.

Papadopoli – glumac

Kako je istaknuto u obraćanju budućim čitateljima, autor preferira sadržaje iz javnoga dijela svog života, pa je većina fragmenata vezana za događaje nakon početka njegove kazališne aktivnosti. *Papadopolijev konj* jedini je tekst u kojem autor tematizira vlastito djetinjstvo i obitelj. Godina 1827. tako je krajnja točka na vremenskoj crti autorova povratka u prošlost. Papadopoli se prisjeća kako je njegov otac kupio mladu kobilu o kojoj su se brinuli Antonio i mlađi mu brat Angelo. Suša i nedostatak sijena natjerali su brata da jedne ljetne večeri pođe u krađu trave na napuštenom groblju u blizini franjevačkog samostana. U trenutku kad je Angelo prebacio plijen preko zida, onuda je slučajno prolazio jedan fratar, koji je iznenađeno kriknuo. Pomislivši da glas dolazi iz groba, prestravljeni Angelo sav odjeven u bijelo skače preko zida ravno ispred svećenika, koji u strahu bježi na suprotnu stranu. Idućeg jutra gradom je počela kolati priča kako o ponoći oko groblja šeću duhovi. Autobiografski zapis funkcionira kao anegdota u kojoj pripovjedač na sažet i duhovit način prikazuje lokalni mentalitet. Autor iz najranijeg djetinjstva izabire događaj koji vjerojatno nije najvažniji trenutak odrastanja, ali mu pruža mogućnost pripovjedne gradacije komičnog efekta, na tragu talijanske novelističke tradicije. Retrospekcija pritom ne uključuje introspekciju, Papadopoli ne koristi isповjedni ton u opisivanju svoga djetinjstva, a članove obitelji prikazuje kroz njihove postupke birajući one pogodne parodiranju. Tako, primjerice, govoreći o bratovoj predanosti u timarenju kaže:

---

pianto è forse pane per quella poveretta? Si prende la creatura; questo si fa piuttosto che piangere; ed anzi ... vedete ... la prendo io ... e Dio ci aiuterà.» GIOVANNI SALGHETTI-DRIOLI, *Dell'attore comico Antonio Papadopoli zaratino: cenni biografici*, cit., str. 21). Dan kasnije Papadopoli je djevojčicu ne samo sklonio s ceste nego i posvojio.

U našoj se kući ne bi našla kap ulja ni za suho zlato, jer ga je mog brat rasipao da naulji životinju kako bi bila sjajna, i toliko ga je trošio da se životinja uvijek doimala znojnom, a taj je tobožnji znoj bio čisto ulje koje se cijedilo.²⁴

Oca Costantina, osim u ovoj, spominje i u posljednjoj anegdoti u kojoj na komičan način tematizira obiteljsko porijeklo. Prisjeća se kako je u Torinu upoznao glumca iz Konstantinopola, Costantina Papadopola, «imena, prezimena i vjere moga oca!»²⁵ Govoreći o raširenosti ovoga prezimena, koje je osim u Konstantinopolu pronašao na Krfu, svim grčkim otocima, u Veneciji, i jednoga prezimenjaka u Šibeniku, vragolasto zaključuje autobiografsku crticu sljedećom rečenicom: «Vidi se da je moj otac mnogo putovao!»²⁶

Pripovjedačka dosjetljivost i duhovitost prisutna je i u najbrojnijim epizodama koje tematiziraju njegovu primarnu, kazališnu djelatnost. Unatoč fragmentarnosti teksta, moguće je rekonstruirati Papadopolijev glumački identitet: naime, u svakoj od epizoda autor poput kroničara precizira kronotop što čitatelju omogućava praćenje progresije glumačke vještine i slave. U epizodi *Papadopoli debitant* evocira dan (22. srpnja 1832. godine) kada se, nakon što je dvije godine pomagao u zadarskom amaterskom kazalištu, pridružuje glumačkoj družini Bon-Martini na putu prema Šibeniku. Svoju glumačku vještinu retrospektivno opisuje na sljedeći način: «[...] razmišljajući kako sam konačno i ja komičar, zaboravio sam na apetit, jedinu komičarsku osobinu koju sam tada posjedovao [...]»²⁷

---

²⁴ «In casa nostra non si sarebbe più trovata una goccia d'olio a pagarla uno scudo, poiché mio fratello lo sprecava per ungere la bestia onde fosse lucida, e tanto ne consumava da far sembrare la bestia sempre sudata, mentre il pretesto sudore era puro olio che colava.» Ivi, str. 23.

²⁵ «[...] nome, cognome e religione di mio padre!» Ivi, str. 31.

²⁶ «Si vede che mio padre aveva molto viaggiato!» *Ibid.*

²⁷ «[...] il pensiero d'essere anch'io finalmente un artista comico mi faceva dimenticare l'appetito, l'unica particolarità da comico ch'io allora avessi [...]» Ivi, str. 14.

Nekoliko godina kasnije, 1836., u glumačkoj družini Caruso, Nicolucci e Franczani, Papadopoli prihvaća ulogu Stenterella, lakrdijaša, jedne od maski firentinske pučke tradicije. Izvedba je bila toliko loša da su ga na vratima garderobe dočekali podrugljivi stihovi, nazivajući njegov izričaj više turskim nego toskanskim. Pripovjedač u epizodi *Stenterello je doživio neuspjeh* ne propušta priliku za ismijavanje svog fijaska:

U to doba kao glumac nisam bio bog zna što, ipak želja da dokažem sam sebi da u jednoj večeri mogu napuniti kazalište igranjem meni nepoznate uloge, ponukala me na ludost da se ponudim voditelju glumačke družine za ulogu Stenterella.

Ponuda je bila prihvaćena. Tri večeri kasnije igrao sam ulogu Stenterella u farsu *Il segreto*.

[...] Nedostajao mi je ne samo izgovor (osnovni), nego su i svi pokreti karakteristični za tu masku bili pogrešni.²⁸

Duhovita rekonstrukcija negativnih događaja pokretač je Papadopoli-jeva pripovijedanja. Razočaran vlastitom izvedbom, unaprijed smišljajući dobru šalu, prijeti samoubojstvom te napušta družinu, da bi joj se nakon skrivanja po krčmama i ljubavnih avantura opet pridružio na iznenađenje glumaca koji su ga već oplakali.

I dok mladenačke glumačke crtice efekt komičnoga grade na pretjerivanju u vlastitim manama, epizode posvećene godinama u kojima Papadopoli postaje slavan radnju grade na tuđim slabostima. Način ostvarenja komičnoga u Papadopolijevu tekstu blizak je načinu na koji se isti učinak postiže u komedijama. Idealan primjer tekst je naslovljen *Quid pro quo*. U njemu se autor prisjeća karnevalskog repertoara u Rimu 1870. godine.

---

²⁸ «In quell'epoca come autore io non era gran cosa, pure l'ambizione di dire a me stesso che una sera avrei potuto empire il teatro col sostenere una parte a me nuova, mi fa saltare la matta voglia di esibirmi al mio capocomico pel ruolo di *Stenterello*. L'offerta fu accettata. Tre sere dopo io recitava nella parte di *Stenterello* colla farsa *Il segreto*. [...] M'era mancata la pronuncia (l'essenziale) non solo, ma eziandio le mosse caratteristiche della maschera erano tutte sbagliate.» Ivi, str. 25.

Potraživši dozvolu za izvođenje teksta *Le gare municipali* književnika Luigi Dustija, Papadopoli je pozvan na informativni razgovor kod ondašnjega biskupa koji ga je dočekaao s prijekornom rečenicom: «Tko ste vi koji želite vezati gradske poglavare?!»²⁹ S obzirom na to da Papadopoli nije razumio postavljeno pitanje, biskup nastavlja u istom tonu:

«Vi dakle, zato da biste ismijali novo gradsko poglavarstvo pozivate publiku na predstavu u kojoj želite vezati zastupnike?»

Tek sam pri ovom zadnjem obraćanju shvatio nesporazum i počeo se neumjereno smijati, što mi je trebalo nakon dosta proživljenoga straha, «Monsinjore – odgovorih – sad mi je jasan nesporazum, i kad Vam ga objasnim i Vi ćete mu se smijati, siguran sam, više nego što sam se ja maloprije smijao: dajte mi deset minuta kako bih dobio kopiju teksta.»³⁰

O kakvom se nesporazumu radi? Cenzor je naslov *Le gare municipali* (*Gradska natjecanja*) iščitao kao *Legare municipali* (*Vezati gradske poglavare*), a njegova pogreška postaje temeljem za autobiografski fragment. Monsinjor na kraju zaključuje: «Nemojte vezati zastupnike, ali vežite mi tog magarca od političkog cenzora kako mi ne bi više dosadivao i izvrgavao podsmjehu vlast Njegove Svetosti.»³¹

Papadopolijeva pripovjedna tehnika pod utjecajem je njegove primarne kazališne djelatnosti: autobiografski zapisi često imaju strukturu šaljivoga scenskog nesporazuma, pri čemu u prvi plan dolazi njegova domišljatost i umijeće improvizacije dovedeno do savršenstva zahvaljujući

---

²⁹ «Chi è lei che vuol fare legare i municipali?» Ivi, str. 28.

³⁰ «‘Lei, dunque, per porre in ridicolo il nuovo corpo municipale invita il pubblico ad una produzione nella quale Ella vuol legare i municipali?’ A questa ultima apostrofe io compresi appena l’equivoco e ponendomi a ridere sgangheratamente, ché proprio ne avevo bisogno dopo quel po’ po’ di paura che avevo provata, ‘Monsignore – risposi – ora mi vien spiegato l’equivoco, e quando verrà spiegato a Lei ne riderà, ne son certo, e molto più di quanto non abbia riso io stesso un momento fa: mi conceda dieci minuti di tempo perché io possa munirmi del copione.’» *Ibid.*

³¹ «Non leghi i municipali, ma mi leghi questo ciuco di censore politico onde non me lo trovi più fra i piedi e termini di porre in ridicolo il governo di Sua Santità.» Ivi, str. 29.

dugogodišnjem glumačkom iskustvu. Motiv improvizacije naglašen je u tekstu *Umjetnikova rješenja* u kojem autor evocira 1858. godinu kad ga je sam ministar Urbano Rattazzi zamolio da izvede komediju koju je kao mladić napisao jedan cijenjeni, u zapisu neimenovani diplomat. Pročitavši je, Papadopoli komentira: «Ako autor ima iste sposobnosti i u diplomaciji, onda je Italija jedna!»³² U konačnici biva prisiljen na izvedbu i predstava doživljava uspjeh, jer je Papadopoli vlastitom improvizacijom u potpunosti izmijenio predložak:

Izmislio sam nove situacije, igrao s dvanaestak marioneta koje su mi bile na raspolaganju, stvarao pouka više od bilo kojeg propovjednika, izmislio dirljive prizore, djelovao plačući i smijući se, ukratko, iscrpio sam sva svoja umjetnička sredstva [...]»³³

O uspjehu su izvijestile i novine, a Papadopoli citira jednog od kritičara koji unatoč izvrsnoj Papadopolijevoj izvedbi sve zasluge pripisuje autoru te zaključuje: «Na takav se način piše povijest!»³⁴ Autobiografski tekst, koji kao i prethodni ima subverzivna obilježja, potvrđuje Papadopolijevu težnju za duhovitom pripovjednom rekonstrukcijom katkad i neugodnih situacija.

Papadopoli – bonvivan

Podudarnost karakternih osobina autora, pripovjedača i lika, sklonost smijehu kao životnom pokretaču nalazimo u odlomku *Papadopolijeva šala* koji opisuje plovidbu od Trsta do Zadra 1855. godine. Znajući kapetanov

---

³² «Se l'autore possiede la stessa capacità per fare il diplomatico, allora povera Italia!» Ivi, str. 8.

³³ «Inventai situazioni nuove, giuocai con quella dozzina di fantocci che stavano a mia disposizione, feci della morale più che non ne faccia un predicatore, inventai scene di pianta, trovai degli effetti ridendo, piangendo, esaurii insomma tutte le risorse dell'arte [...]» Ivi, str. 9.

³⁴ «È così che si scrive la storia!» *Ibid.*

običaj da topovskom paljbom pozdravi obitelj na Velom Lošinju, glumac u želji da izazove «malo straha i malo veselja na brodu»,³⁵ uvjerava ostale putnike da su ih napali albanski gusari koji će ih pokrasti, oteti lijepe i mlade žene kako bi ih prodali u roblje, a ostale će usmrtniti:

Užasnuti krici plašljivaca, vriskovi ružnih i starih žena koje su vjerovale da su mlade i lijepe; muževi u donjim gaćama koji bježe iz kabina tražeći žene, a one pak ne pronalaze više svoje muževe, starci koji se žale, djeca koja se deru. Psi koji laju, tanjuri i čaše koje se prevrću... ukratko smak svijeta!³⁶

Užitak u vlastitoj dosjetci Papadopoli dopunjava još jednim, onim gastronomskim, pri čemu umeće pripovijedanje u trećem licu:

Napokon se razotkrila podvala: Papadopoli je prevarant koji je izmislio gusare usred devetnaestoga stoljeća; traži ga se, doziva ga se... Papadopoli je pobjegao! Napokon ga se pronalazi u njegovoj kabini kako pohlepno jede odrezak sa žara i utapa ga u boci bordoa (što nije ništa drugo nego dalmatinsko vino koje se vraća iz Francuske u Dalmaciju) i grohotom se smije zbog naivnosti svojih suputnika.³⁷

Govorom o sebi u trećem licu, što ne isključuje identičnost pripovjedača i glavnog lika, Papadopoli koristi postupak koji prema Lejeuneu može izazvati različite učinke: pripovjedač govoreći o sebi kakav je bio iskazu-

.....
³⁵ «[...] un po' di paura e un po' di allegria a bordo!» Ivi, str. 21.

³⁶ «Urla di spavento dei pusillanimiti, grida di donne brutte e vecchie che si credono giovani e belle; mariti in mutande che fuggono dalle cabine cercando le mogli, che a loro volta non trovano più i mariti, vecchi che si lagnano, bambini che strillano, cani che abbajano, piatti e bicchieri che si rovesciano... il finimondo in una parola!» Ivi, str. 22

³⁷ «Finalmente si spiega la gherminella: Papadopoli è il birbone che ha creato i pirati in pieno secolo decimonono; lo si cerca, lo si chiama... Papadopoli è fuggito! Finalmente lo si trova nella sua cabina occupato a divorarsi a due palmenti una costoletta ai ferri inaffiandola con una bottiglia di Bordeaux (che non era altro che vino dalmato che ritorna dalla Francia in Dalmazia) ridendo a più non posso della dabbenaggine dei suoi compagni di viaggio.» *Ibid.*

je ponos ili poniznost i postiže dojam slučajnosti, podvajanja ili ironijske distance.³⁸ Upotrebom trećeg lica, Papadopoli zahvaljujući retrospektivnoj perspektivi pripovjednog teksta stvara dojam podvajanja: sebe danas i sebe kakav je bio, implicirajući veliki ponos i zadovoljstvo zbog nadasve uspješne prijevare.

Papadopolijeva neumjerenost u jelu i piću nezaobilazan je motiv veći-ne priloga koji se o njemu objavljuju. Tako npr. Luigi Rasi u svom leksikonu talijanskih komičara velik dio natuknice o Papadopoliju posvećuje autorovoj gurmanskoj strasti:

[...] pojeo je sve što je zaradio, često nije ni plaćao, nego je jeo na dug [...] govori se kako je nakon izvedbe u rimskom kazalištu Argentina, jedne od mnogih oprostajnih koje je bio prisiljen izvoditi, sudeći po novinama, da barem malo poboljša vrlo bijedan život, pozvao na večeru sve one koju su sudjelovali u predstavi, spiskavši na ukusno jelo svih dvjesto lira koje je tom prilikom zaradio. Jednom je za predjelo poslužio narezaka vrijednosti od osamdeset lira; a drugom prigodom drozdovih prsa za šezdeset osoba.³⁹

Sladokuscem ga prikazuju i umjereniji tekstovi spominjući kako je «od trbuha stvorio kult»⁴⁰ i «organizirao ručkove dostojne Trimalhiona,

³⁸ PHILLIPE LEJEUNE, *Autobiografski sporazum u Autor, pripovjedač, lik*, priredio Cvjetko Milanja, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, 2000., str. 205.

³⁹ «[...] egli mangiò tutto quanto guadagnò, e più volte anche, non pagò, mangiò a credenza [...] si racconta che dopo una recita all'Argentina di Roma, una delle tante di addio, ch'egli era costretto a fare, dicean le gazette, per trascinar meno peggio la vita travagliatissima, convitò tutti coloro che preser parte alla recita, dando fondo, in una gustosa cenetta, alle duecento lire che avea guadagnate nette per sé. Altra volta mise in tavola, come antipasto, ottanta lire di affettato; altra ancora, de' petti di tordo per sessanta persone.» LUIGI RASI, *I comici italiani*, vol. 3, cit., str. 217. Ovaj odlomak kritizira Paolo Nardini, iznenađen što se u biografskoj bilješci nadugo i naširoko opisuje autorova proždrljivost i rasipnost, a prešućuje Antonijevo rodoljublje (Usp. PAOLO NARDINI, *Ricordando Antonio Papadopoli* u «Rivista dalmatica», XXI (1940), 1, str. 12).

⁴⁰ «[...] si fece del ventre un culto [...]» GIUSEPPE SABALICH, *Cronistoria annedotica del Nobile teatro di Zara (1781-1881)*, cit., str. 224.

večere kojima bi pozavidio i Lukul»,⁴¹ a takvim se i sam sporadično prikazuje. Ipak, u svom autobiografskom tekstu skloniji je predstaviti svoju strast prema lijepim ženama koja je u svim anegdotama uzročnik nevolja: mladog Papadopolija tako nalazimo u ljubavnom četverokutu jer se za njegovu naklonost bore tri žene (*Stenterello je doživio neuspjeh*), promrzloga na balkonu gdje se gol sklonio zbog iznenadnoga povratka ljubavničina muža (*Papadopoli pod snijegom*). Jednako se opisuje i u starijoj životnoj dobi 1874. godine u Konstantinopolu gdje se zatekao u životnoj opasnosti jer se usudio zaviriti u kočiju da vidi ženu iz sultanova harema (*Papadopoli u životnoj opasnosti*): «Ne bih vam znao reći je li bila lijepa, ali oči su joj bile kao dvije zvijezde, dva sunca koja bi zavrtjela glavu i svetom Anti na njegovoj rogožini. I mene je zaslijepila: Istok mi je mogao biti dvaput fatalan!»⁴²

Primjeri iz Papadopolijeva autobiografskog diskursa potvrđuju zrcaljenje slike drugih o njemu u slici o samome sebi s obzirom na učestalost motiva kazališne i dobročiniteljske aktivnosti uz hedonističke eskapade. Sve autobiografske bilješke uzdižu šalu na razinu umjetnosti otkrivajući mediteranski mentalitet Papadopolija, koji se i sam predstavlja kao «Grk po krvi, Dalmatinac po porijeklu».⁴³

Zaključak

Nedostatak kronološkog poretka govori u prilog tezi da je Papadopoli nasumce birao događaje koji će istaknuti pojedine crte njegova karaktera. Najzastupljeniji su oni gdje Papadopoli opisuje trenutke u kojima se ista-

---

⁴¹ «[...] dava pranzi degni di Trimalcione, cene da far morire di invidia Lucullo.» GAETANO FEOLI, *Antonio Papadopoli*, cit., str. 4.

⁴² «Non so dirvi se fosse bella, ma gli occhi erano due stelle, due soli che avrebbero fatto girare il capo anche a Sant'Antonio sulla sua stuoja. Io stesso ne rimasi abbagliato: l'Oriente poteva essermi due volte fatale!» ANTONIO PAPADOPOLI, *Aneddoti, episodi e curiosità biografiche*, cit., str. 17.

⁴³ «[...] greco di sangue, dalmata d'origine [...]» Ivi, str. 5.

knuo vlastitom domišljatošću, sklonošću inteligentnim dosjetkama i nepresušnim smislom za humor. Istovremeno, autor rado u svoje memoarske fragmente umeće svjedočanstva o svom dobročinstvu. U zapisima autor slijedi načelo istinitosti i inzistira na faktografskoj vjerodostojnosti mjesta i vremena radnje, a u pripovijedanju vlastitoga života prednost daje dogodovštinama, a ne meditaciji, ostajući uglavnom na razini vidljivoga, javnoga, ne ulazeći u introspekciju. Ako autobiografiju prikažemo tročlanim terminom: ja pišem svoj život, može se zaključiti da Papadopoli naglasak stavlja na život, što je prevladavajuća praksa od renesanse do moderne autobiografije kada se naglasak premješta na sam čin pisanja.⁴⁴ Tragove isповjednog tona moguće je pronaći jedino u sporadičnim komentarima koji čitatelju omogućuju da nasluti emociju pripovjedača. U većini epizoda prisutna je opreka između prošlosti i sadašnjosti uz naglašenu retrospektivnu perspektivu pripovjednog testa. Pritom se uz duhovitog pripovjedača otkriva i njegovo naličje jer učestalo aludira na trenutne životne uvjete, za koje, na temelju sadašnjosti sagledane kroz prizmu prošlosti, uspjeha i dobrotvornog rada, smatra da su nepravedni. Struktura teksta *Anegdota, epizoda i biografskih zanimljivosti*, u kojem se autorova sjećanja nižu bez kronološkog i tematskog slijeda, ostavljala je mogućnost Papadopoliju da, kao što je to učinio s knjižicom recepata *Gastronomia sperimentale*, objavi nastavak rasutih autobiografskih zapisa. Tomu u prilog svjedoči kratak osvrt na djelo u već spomenutom Sabalichevu nekrologu:

Moglo bi se napisati još sto anegdota, sto komičnih epizoda iz njegova života, čitava jedna knjiga. Jednog je dana pokušao sabrati u knjižicu sve svoje hirove, sve svoje avanture, ali u toj knjižici mnogo je tričarija, dok je mnogo toga zaboravljeno, između ostaloga zgodna podvala političkim vlastima, u prosincu 1885. i druga iz 1876. kada je dobio okladu izvodeći on sam tri maske u predstavi *Bugiardo*, ostario i poprilično pretio! I podvale komičarima, i satire upućene stvarnim Falstaffima i Sganarelijima u vezi njegova crvenoga fraka, i hirovi skupocjenog odijevanja, i dosjetke na ra-

⁴⁴ Usp. ANDREA ZLATAR, *Autobiografija u Hrvatskoj*, cit., str. 6–7; ANDREA ZLATAR, *Ispovijest i životopis*, cit., str. 35–36.

čun venecijanske obitelji Papadopolo, i lažna smrt na pozornici i u životu, i duhovitost njegovih pisama moćnicima.⁴⁵

Kao što je već istaknuto u uvodnom dijelu, Papadopoli piše primoran siromaštvom. Njegovu književnu aktivnost Sabalich oštro kritizira čak i u tekstu koji objavljuje povodom Papadopolijeve smrti:

U strašnim danima potrebe jadan je stari dobročinitelj spao na životare-nje, neumoran poput pjesnika Marcijala u umijeću iskanja pomoći sa svih strana. Objavljivao je knjižice, koje su zbog milosrđa izdavača tiskane uz neznatnu naknadu. Tako je u Rijeci izdao onu svojih anegdota i u Zadru *Gastronomia sperimentale* zanimljivu tragikomičnu ironiju svoga života koja mu je priskrbila bijes razvratnih sugrađana i nepravednu osudu radničkoga staleža.⁴⁶

---

⁴⁵ «Ci sarebbero da scrivere ancora cento aneddoti, cento episodi comici della sua vita ce ne verrebbe un volume. Egli tentò un giorno di raccogliere in un opuscolo tutte le sue bizzarrie <sic!>, tutte le sue avventure, ma in quel libretto c'è molta frasca, e molto invece è dimenticato, fra altro la graziosa gherminella giocata all'autorità politica, nel dicembre '85 e l'altra del '76, quando vinse la scommessa sostenendo egli solo le tre maschere nel *Bugiardo*, carico d'anni, e con quel po' po' di ciccìa! E le burle ai comici, e le satire ai Falstaff e agli Sganarelli della vita a proposito della sua *velada rossa*, e le bizzarrie del vestire costoso, e i tiri ai Papadopolo di Venezia, e la finta morte sulla scena e nella vita, e l'umorismo delle sue lettere ai potentati.» GIUSEPPE SABALICH, *Antonio Papadopoli*, cit., str. 101. Papadopoli je na zadržskoj pozornici u predstavi *Bugiardo* istovremeno izveo tri uloge: Pantalonea, Arlecchina i Brighellu. U Trstu 1875. izvodi uloge Pantalonea, Dottor Balanzonija i Arlecchina u Goldonijevoj komediji *Vedova scaltra*. Usp. GIULIO PIAZZA, *Un grande attore zaratino*, cit., str. 601.

⁴⁶ «E nei giorni terribili del bisogno il povero vecchio benefattore si era ridotto a vivere la vita vegetale, instancabile come il poeta Marziale nell'arte di chieder doni a tutti. E pubblicava opuscoletti, che la carità dei tipografi gli andava stampando verso tenue compenso. Fu così che egli diede alla luce a Fiume quello dei suoi aneddoti e a Zara quelli di *Gastronomia sperimentale* curiosa ironia tragicomica della sua vita che gli suscitò le ire di concittadini sibiriti e i crucifige dei proletari.» GIUSEPPE SABALICH, *Antonio Papadopoli*, cit., str. 102. Valja istaknuti specifičnosti dinamike odnosa između talijanskoga komičara i Giuseppea Sabalicha, jednog od najproduktivnijih zadržskih autora talijanskog jezičnog izričaja na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Sabalich, inspiriran Papadopolijevim životom i kazališnim izvedbama, 1886. godine za njega piše dramu *La fine di Ludro*, koja je zahvaljujući Papadopolijevoj izvedbi

Budući da Papadopoli nije objavio nastavak svojih anegdota, možemo pretpostaviti, što se može iščitati i iz prethodnoga citata, da nije bio zadovoljan recepcijom prvog autobiografskog teksta unatoč vlastitim više nego optimističnim predviđanjima o «sto tisuća čitatelja»,⁴⁷ eksplicitno istaknutima u uvodniku. Premda autor najavljuje ispravak netočnih navoda u novinskim priložima o njegovu životu, čini se da u konačnici nema velike opreke između onoga kako on vidi samoga sebe i kako ga vide drugi. Javnosti poznat kao komičar, dobročinitelj i bonvivan, sliku o sebi potvrđuje u svim autobiografskim crticama. Kazališna djelatnost i konstruiranje identiteta u Papadopolijevoj autobiografiji neraskidivo su povezani, glumačko umijeće otkriva se kao primarna identitetska odrednica. Štoviše, komičarom se prikazuje i izvan kazališta, otkrivajući se čitatelju kao duhovit pripovjedač: događaji koji su vrijedni zapisivanja oni su u kojima autor prepoznaje komično i smiješno, a ne oni koji su uistinu ključni u retrospektivnom prikazivanju Papadopolijeva života. Izborom autobiografskih epizoda i načinom pripovijedanja, brisanjem granice između sfere privatnoga i javnoga, autor gradi sliku o sebi gotovo kao o tipiziranome liku. Papadopolijeva «maska» signalizira duhovitost, empatiju i hedonizam, čime se vidi u kolikoj je mjeri primarna kazališna djelatnost djelovala na autorov književni izričaj i konstrukciju vlastitoga identiteta.

---

doživjela uspjeh. Prijateljstvo između autora i glumca potrajalo je do 1891. godine kada je Sabalich, nakon niza uspješnih izvedbi, odlučio dramu objaviti pod svojim imenom, što mu glumac zamjera pripisujući sebi autorstvo. Usp. Pismo Papadopolija Sabalichu poslano 3. kolovoza 1891. u: GIUSEPPE SABALICH, *Spisi iz ostavštine*. III, Znanstvena knjižnica Sveučilišta u Zadru, Ms. 1102. Drama je objavljena u tjedniku «Zara» (n° 32, 13 agosto; n° 33, 20 agosto; n° 34, 27 agosto; n° 35, 3 settembre; n° 36, 10 settembre; n° 37, 17 settembre 1891) uz Sabalichevu napomenu kako je idejni začetnik teksta Antonio Papadopoli. Usp. GIUSEPPE SABALICH, *La fine di Ludro* u «Zara», 1891., str. 253. Unatoč prijateljstvu, Sabalich nije nimalo štedio Papadopolija u osvrtima na njegove književne pokušaje, pa tekst u kojem najavljuje tiskanje Papadopolijeve knjige receptata započinje sarkastičnim komentarom: «Stari se Papadopoli, odbačen s pozornica zbog svoje starosti, primaknuo štednjaku. Papadopoli, kako nije uspio postati dramaturg, prometnuo se u kuhara.» («Il vecchio Papadopoli, respinto dai palcoscenici causa l'età, s'accosta al fornello. Papadopoli, non potendo riuscire a fare il direttore drammatico, s'è posto a far il cuoco.» GIUSEPPE SABALICH, *Spisi iz ostavštine*. III, cit.).

⁴⁷ «[...] centomila lettori [...]» ANTONIO PAPADOPOLI, *Aneddoti, episodi e curiosità biografiche*, cit., str. 5.

Bibliografia

- ANA BUKVIĆ, *La fine di Ludro. Sulla drammaturgia di Giuseppe Sabalich*, u «SPONDE: Časopis za jezike, književnosti i kulture između dviju obala Jadrana / Rivista di lingue, letterature e culture tra le due sponde dell'Adriatico / A Journal of Languages, Literatures and Cultures between the two Adriatic coasts», 2/1 (2023), str. 77–92, 2023.
- ANTONIO CERVI, *Antonio Papadopoli. Appunti e ricordi artistici*, Bologna, Tipografia Militare, 1896.
- GAETANO FEOLI, *Antonio Papadopoli u: «Il Dalmata»*, 8 giugno 1895, str. 1–4.
- GÉRARD GENETTE, *Fikcija i dikcija*, Zagreb, Ceres, 2002.
- ANDRIJANA KOS-LAJTMAN, *Autobiografski diskurs djetinjstva*, Zagreb, Naklada Ljevak, 2011.
- PHILIPPE LEJEUNE, *Autobiografski sporazum u Autor, pripovjedač, lik*, priredio Cvjetko Milanja, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, 2000., str. 201–237.
- PAOLO NARDINI, *Ricordando Antonio Papadopoli u «Rivista dalmatica»*, XXI (1940), 1, str. 12–16.
- ANTONIO PAPADOPOLI, *Aneddoti, episodi e curiosità biografiche*, Fiume, E. Mohovich, 1886.
- ANTONIO PAPADOPOLI, *Gastronomia sperimentale*, Zara, G. Woditzka, 1886.
- ANTONIO PAPADOPOLI, *Gastronomia sperimentale (seguito e fine)*, Zara, G. Woditzka, 1886.
- GUILIO PIAZZA, *Un grande attore zaratino u «La porta Orientale»*, IV (1934), 9-10, str. 594–604.
- LUIGI RASI, *Papadopoli, Antonio u: I comici italiani*, vol. 3, Firenze, Bocca, 1897., str. 215–217.
- GIUSEPPE SABALICH, *Antonio Papadopoli u «Rivista dalmatica»*, I (1899), 4, str. 98–102.
- GIUSEPPE SABALICH, *Cronistoria aneddotica del Nobile teatro di Zara (1781-1881)*, Zara, A. Nani e figlio, 1904-1922.

GIUSEPPE SABALICH, *La fine di Ludro* u «Zara», 1891, 32, str. 253–254, 33, str. 259–261, 34, str. 268–269, 35, str. 275–276, 36, str. 283–285, 37, str. 290–292.

GIUSEPPE SABALICH, *Spisi iz ostavštine*. Znanstvena knjižnica Zadar, III, Ms 1102.

HELENA SABLIĆ TOMIĆ, *Intimno i javno*, Zagreb, Naklada Ljevak, 2002.

GIOVANNI SALGHETTI-DRIOLI, *Dell'attore comico Antonio Papadopoli zaratino: cenni biografici*, Zara, Demarchi-Rougier, 1856.

ABDULAH SEFEROVIĆ, *Stari Zadar, gospodar zlata i srebra*, Zagreb, AGM, 2012., str. 66–68.

ANDREA ZLATAR, *Autobiografija u Hrvatskoj*, Zagreb, Matica hrvatska, 1998.

ANDREA ZLATAR, *Ispovijest i životopis*, Zagreb, Izdanja Antibarbarus, 2000.

La narrazione autobiografica di Antonio Papadopoli

Antonio Papadopoli (Zara, 1815 – : mentre a Fiume si stampa il suo libro
Verona, 1899) fu un artista dramma- : *Aneddoti, episodi e curiosità biografiche*. Il presente contributo prende in
tico molto apprezzato e acclamato. : *che*. Il presente contributo prende in
Oltre per le sue capacità artistiche, : esame il suo opuscolo autobiografico
di solito viene ricordato anche per la : che, eppure scritto allo scopo di pro-
generosità e la golosità. Trovatosi in : cacciarsi di che sopravvivere, fa emer-
tal modo nelle ristrettezze economi- : gere tutte le peculiarità della narrazio-
che, nel 1886 si dedica alla scrittura. : ne di sé e della costruzione letteraria
A Zara pubblica due opuscoli di ricet- : della propria identità di questo famo-
te intitolati *Gastronomia sperimentale*, : so attore.

PAROLE CHIAVE:

Antonio Papadopoli, autobiografia, '800, teatro italiano